

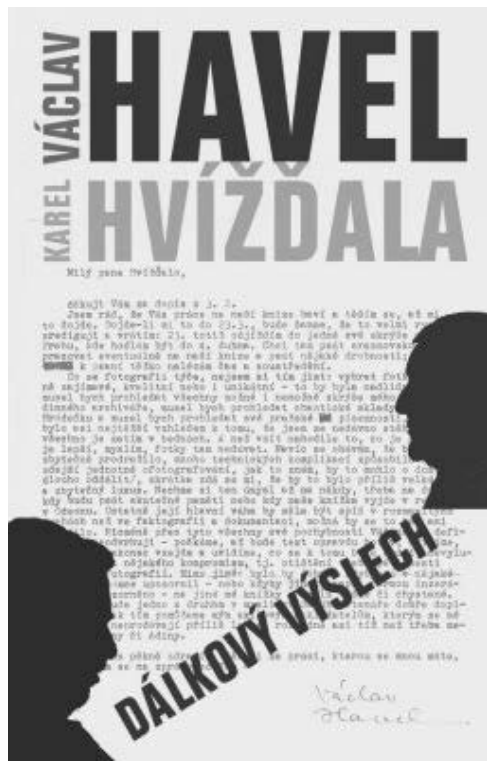
vždycky? Nebo proto, že nechce, aby Pettson Fiškusovi o jeho existenci lhal a svým technickým vynálezem vlastně Fiškuse podvedl a zničil tak ryzost jejich vztahu?

Velké finále je nádherně pohádkové a protentokrát neúčastní Ježíšek ani betlémská hvězda? „Někdy se dějí věci, které vysvětlit nelze. Člověk by měl být rád, když se mu poštěstí být u toho.“ ■

SDÍLEJTE, AŽ TO NEZAKÁŽOU!

Václav Havel: Dálkový výslech: Rozhovor s Karlem Hviždálou
Universum, Praha 2021, 240 s.

Adam El Chaar

Andrej „Každý nebyl Havel“ Babiš, který sní, když náhodou spí, a pak o tom píše perem svého asistenta úsečně větičky, jde – zatím – od válu, a tak se můžeme v klidu začít do nového vydání knihy mistra, který dovede udržet pozornost i rozvětveným souvětím – do agenta Charty 77, prvního polistopadového prezidenta, autora mnoha absurdních divadelních her, sbírky typografických básní *Antikódy* nebo slůvka ptydepe, které zlidovělo coby označení pro nesrozumitelný slang (v knize se ovšem dočtete, že s ním ve skutečnosti přišel Václavův mladší bratr Ivan).

Výslechem je tento rozhovor snad proto, že respondent pojal odpovědi opravdu obsírně, a dálkový proto, že šlo o korespondenci mezi Prahou a Bonnem. To v roce 1986 znamenalo rozdíl mezi komunismem nebo, jak mu říkal Egon Bondy, státním kapitalismem a demokracií, kapitalismem tržním. Aby to netrvalo věčně, zaslal Karle Hviždala Václavu Havlovi spolu s dotazníkem i magnetofon. Havel se s ním a zásobou lihovin a kuřiva zavřel ve vypůjčeném vinohradském bytě. Odpovědi odeslal zpět na čtrnáct hodin trvajícím mag-

netofonovém pásku, „kde bylo slyšet popotahování z cigaret, nalévání tekutiny, vzdychání, šoupání židlí, stesky nad otázkami“, jak vzpomíná Hviždala v doslovu. Dodává, že z poslouchání pramenil „zvláštní druh dálkové intimity“. Ano, intimní je slovo, které se k Václavu Havlovi hodí.

Proud unikátních vzpomínek a analytických vhlédů přepsal Hviždala na papír a poslal diplomatickou poštou do Prahy. Perfekcionista Havel škrтал a upravoval, až text nakonec raději celý napsal znova. Vznikly čtivé filosofické paměti s podnětnými myšlenkami a historickými fakty, vyprávěné s lehkostí rebelantského intelektuála, disidenta dosud nezátíženého prezidentstvím. Ruku v ruce jsou plné neokázalého havlovského humoru a situací vážných, až tragických, jak kázala doba.

Originální záznam spontánních Havlových odpovědí by byl skvělým bonusovým materiálem k porovnání s výsledným textem. Hviždala v doslovu osvětluje zajímavé okolnosti toho, jak před pětácti lety na *Výslechu* pracoval, ale o tom, kam se poděla páska, se bohužel nezmiňuje. Chlubí se, že šlo o první samizdat vydaný po revoluci v oficiálním nakladatelství. Nakladatelství Melantrich (právě z jeho balkonu Havel na Václavském náměstí za sametové revoluce poprvé promluvil k davu demonstrantů) knihu připravilo během osmi dnů. Dvacátého prosince 1989 vyslalo do distribuce sto tisíc výtisků. Lačný trh muselo brzy saturovat dalšími dvěma sty tisíci. Recenzovaná kniha je už třináctým – počítáme-li i původní samizdat – vydáním *Dálkového výslechu*, celkem už se prodalo přes půl milionu výtisků.

Nové vydání se sluší opatřit nějakou aktualizací. Tou je několikastránková předmluva Petra Pitharta, který nejdřív připomíná řadu dalších Hviždalových knižních rozhovorů. Vyzdvihuje, že vznikaly mnohem déle, než je tomu zvykem dnes, kdy se všechno dělá jedním vrzem (důkazem je i jeho úvodník). Podává stručnou historii přelomu osmdesátých a devadesátých let a Havlovy role v této bouřlivé době. Upozorňuje, že vůbec nebyla tak pevná, jak se z dnešního pohledu může zdát. Zahraniční rozhlas a samizdat, ve kterých se „za totáče“ jeho jméno a dílo – vyjma štvavých článků ve stranickém tisku – skloňovalo nejčastěji, neměly dostatečně velké publikum. Hviždala publikace tak v počáteční Havlově percepci sehrála stěžejní úlohu. Pithart *Dálkový výslech* nakonec uvádí do kontextu současnosti, když svůj článek uzavírá: „[...] jak je jeho čeština bohatá, živá, imaginativní! Jak jazyk jeho myšlení

přesný, a přitom vtipný! Jak strašně vedle něho zní banální, plochá, nepřesná, ba nahlouplá dikce tolika současných politiků!“ (s. 12)

Těmito výkřiky hodnými kamelota zabíjí hřebíček do lavičky. Začist se do rezervovaného, reflexivního a radikálně nekonfliktního Havlova povídání se v dnešní době pouštění hrůzy, dštění síry a nekonečného osočování rovná procitnutí z noční můry. Na mnoha místech Havel stručně vystihuje problémy, které se dnes řeší neskutečně rozvláčně (nejspíš i proto, že tehdy ještě nebyly tak palčivé). Je znát, že o sobě mluví rád, to ano, ale kompenzuje to křišťálově čistou skromností. Rovnocenný prostor dává v kolaboraci s Hviždalovými dotazy, kterých ale není mnoho, událostem svého života i dějinnému rámci. Popouští uzdu brilantním úvahám o padesátých, šedesátých, sedmdesátých a částečně i osmdesátých letech. Jako jednotlivý prvek dějin uvádí absurditu. Absurdita let šedesátých vyburcovala lidi k víře, absurdita let sedmdesátých je zlomila. Jako jednotící prvek svého konání a tvorby uvádí problém lidské identity. Označuje se spíš za zneklidňující prvek než za politika. Kromě vzpomínek na dětství a mládí se věnuje dvěma svým hlavním životním rolím – divadelníkovi a disidentovi.

Svůj první projev přednesl na konferenci začínajících spisovatelů v Dobříši roku 1956, když mu bylo dvacet a v Maďarsku to bouřilo. Odnesl si údiv, že ti samí, které kritizoval, mu nadšeně tleskali. Říkat to natvrdo těm nahore se dál učil v šedesátých letech ve Svazu spisovatelů, instituci tvořené reformními komunisty, které v knize nazývá antidogmatickým establishmentem. Když Svaz zakázal činnost literárnímu časopisu *Tvář*, Havel se úspěšnou peticí zasadil o jeho obnovení. V srpnu šedesát osm psal v Liberci projevy, které v místním rozhlase četl herec Jan Tríska. V sedmdesátých letech nechtěl podlehnout „únavě z únavy“, a tak se úspěšně zaangažoval v procesu s Plasty. Menší úspěch slavil s iniciativou Charta 77, respektive byl to běh na dlouhou trať.

Tato trať nakonec vedla z Hradečku, jak se jmenovala samota, na které žil se ženou Olgou v Krkonoších, až na Hrad. Překážkami mu byly vězení, dozor, vězení, dozor a zase vězení. Svou rebelii označuje za zbabělost, protože se děsil kolaborace s režimem. To ještě netušil, před jakou zkouškou bude postaven za několik let, kdy se jeho osud nečekaně změnil z kafevského na forresto-gumpovský. Z disidenta se v roce 1990 stane prezidentem, přednese úspěšný projev v americkém Kongresu a na Pražském hradě přivítá Rolling Stones. Volně-pevný svazek s manželkou Olgou vystřídá po její předčasné smrti v roce

1993 nové manželství s herečkou Dagmar Veškrnovou. Na další hlubinný rozhovor už nebude čas. V roce 2007 zapůsobí spíš jako komik v časopěru *Občan Havel*.

Kromě Pithartovy předmluvy a Hviždalova doslovu aktuální vydání *Dálkového výslechu* (vytisknuté poněkud menším písmem) ozvláštňuje hlavně obrazový materiál. Obal pokrývá Havlův dopis Hviždalovi týkající se práce na rukopisu, ve kterém ho Havel pedantsky instruuje ohledně cizelování textu. Dopis je krajně nevhodně částečně zastíněný siluetami hlav obou aktérů propojenými nápisem *Dálkový výslech*. Kniha obsahuje dalších pár fotokopii dopisů – neúplných nebo překrytých. Korespondence Hviždaly s Havlem by mohla být zajímavou přílohou, ale potěší i série fotografií mladého Havla s básníky Kuběnou a Zábranou, Havla na vojně nebo Havla za volantem zahraničního vozu. Dále jsou tu momentky z jeho her v Divadle Na Zábradlí, ve kterém dramaturgicky působil v šedesátých letech. Je tu i ikonická fotografie, jak sedí na gauči vedle gramofonu, čte si svůj dopis Gustávu Husákovi a nosem vyfukuje cigaretový dým. Věšina fotografií je dosud neviděných. Havel se na všech tváří povzneseně, jako by říkal: „Na mě si nepřijďte, holáci.“ V důsledku stresu ze sledování Státní bezpečností lze pozorovat jeho stárnutí v sedmdesátých letech. Škoda štramáka. V nějaké zahraniční produkci by ho mohl hrát Brad Pitt a režirovat Miloš Forman, o kterém se zmiňuje jako o kamarádovi z mládí. Vlastně ten už je taky po smrti. Tak třeba Christopher Nolan.

Osmnáctého prosince to bude deset let, co opustil tento svět – vhodná doba zakoupit *Dálkový výslech*, protože v DVTV už ho neuvídíte. Přitom by se to tak hodilo. Naše zrychlená postfaktická doba by ocenila havlovskou slow-mo analýzu. V dnešních kulisách by jistě shledal spoustu své oblíbené absurdity. Podpořil by opozičníka Alexeje Navalného, který dnes v ruském vězení testuje univerzálnost jeho receptu, že vězeňský mundúr je těžkou, ale pomíjivou epizodou v kariéře politického lídra. „Všechno si odskáčů, ale všechno kupodivu přežiju a vždycky budu nakonec zase zneklidňovat všude, kde to bude zapotřebí. Nezbývá mi, než tuhle svou předpověď a zároveň tento náš rozhovor uzavřít pokusem o artikulaci posledního a zřejmě nejparadoxnějšího paradoxu mého života: podezírám se, že mě někde nejhluběji celý tenhle paradoxní život vlastně hrozně baví –“ (s. 222)

Rozhovor ukončuje pomlčkou. Kandidát na prezidenta, který by dokázal do věcí nejen vstupovat, ale i důkladně je reflektovat a pojmenovat, by se nám dnes hodil. Zatím ale mlčí. ■

PŘESKOČIT DOSPĚLOST! NÁZNAKY V MRTVÉM BODU

Emanuele Altissimo: Ukradené světlo
Z italštiny přeložila Alžběta Kalinová
Host, Brno 2020, 248 s.

Gersin

Úspěšná prvotina mladého (nar. 1984) italského spisovatele vypráví příběh chlapce na prahu dospívání, který do tohoto složitého období vchází poznamenán rodinnou tragédií. Vyprávěčem je samotný chlapec (v poslední kapitole již dospělý muž). Takových románů existuje mnoho, řeknete si, tak proč číst právě tento? Třeba proto, že je v několika detailech jiný než ty, které jsem měl možnost číst doposud.

Oli, jak se hlavní hrdina jmenuje, před pár lety ustál velmi těžkou ránu osudu. Při autohavarii přišel o oba rodiče. Zůstal mu starší bratr Diego a děda Aime. Většinu vyprávění tvoří Oliho vzpomínky na léto 1998, které se v mnoha ohledech jeví jako iniciační. Olimu bylo třináct a Diegovi dvacet jedna, a právě na Diegův popud odjíždějí bratři spolu s dědou

strávit léto na chatu do italských Alp poblíž Aosty. V průběhu tohoto léta se postupně vyjevuje, že zatímco Oli byl před několika lety chráněn dětskou naivitou a přirozenou vůlí k životu, staršího Diega zasáhla smrt rodičů mnohem těžším způsobem. Rozhodl se přerušit studium filosofie a přestoupit na vysokou vojenskou školu; neprojde však psychologickými testy a toto odmítnutí se stane spouštěčem nahromaděné a doposud skryté lability. Diego se ocitá v mrtvém bodu, ze kterého se odmítá pohnout a přijmout dospělou zodpovědnost. Přestože se projevuje velmi sebevědomě, z jeho přehnaných gest a hněvivých reakcí vytušíme, že sebevědomí je u něj sice tvrdou, ale tenkou a křehkou slupkou.

Celým románem se prolíná přirovnání člověka k mrakodrapu. Nárazu odolá jedině celistvě pružná, a přitom dokonale soudržná konstrukce. Oli, inspirován dědou a skutečným případem nárazu bombardéru B-25 do Empire State Building v roce 1945, začne stavět velké modely slavných staveb. Když postaví první (Eiffelovu věž), uvědomí si cosi, co je pro jeho dosavadní traumata příznačné: „Překvapilo mě, jak je kompaktní. A ten pocit se pro mě stal nezbytností.“

Oproti tomu Diegova nestabilita se zrcadlí i v chybné, překroucené interpretaci filo-

sofických či duchovních textů. Například Ježíšův výrok rozšiřující příbuzenskou lásku na všechny, kdo „činí vůli Boží“ (Marek, závěr 3. kapitoly), vytrhne Diego z kontextu poslání k širokému lidu a učiní z něj odmítnutí lásky v rámci rodiny. Diego tak úplně pomíjí, že Marek v dané kapitole popisuje Ježíšovo učení, a nikoliv zda a za jakých okolností došlo následně k setkání Ježíše s rodinou. Mladšího bratra, už tak těžce zkoušeného, Diegovy dramatické výlevy děsí.

V závěru knihy jsou oba bratři zachyceni v dospělosti poznamenané předchozími událostmi. Nebudu prozrazovat výstění, ale lze konstatovat, že i závěr příběhu je v zásadě zvládnutý; rušivě na mne působil snad jen trochu prvoplánový nápad přisoudit dospělému Olimu profesi (snad architektka – není přesně specifikováno) podílející se na výstavbě mrakodrapů.

Zahlédl jsem čtenářskou recenzi, která si posteskla, že neví, „co si z této knihy odnést“. Na to bych odpověděl: Povědomí o bolesti, takové té tiché, setrvalé bolesti, která v jistou chvíli, v nějaké podobě, vstoupí asi do každého života a už z něj nezmizí – je prostě přítěží, kterou dotyčný musí nést až do konce – samozřejmě vstup této bolesti do života již v dětství je velkou zatěžkávací zkouškou (jako

náraz B-25) a čím později vás taková bolest postihne, tím lépe.

Nejvíce na této knize oceňuji, že Diegovy (a přeneseně i Oliho) psychické obtíže nedostaly nálepku diagnózy. Jakkoli si uvědomují význam diagnóz v medicínské komunikaci, v případě umělecké literatury je absence diagnózy možností nahlédnout lidský život v širším kontextu. Mrakodrap Oliho psychiky tedy, i přes ataky rodičů i bratra, zůstal stát, ale působí poněkud smutným dojmem a zůstal bez možnosti otevřít okna... ■

